

Naloge in programi ravnateljev M. Poliča in P. Golie ter dramaturga O. Župančiča l. 1927

Kmalu po začetku 1927 je upravnik Narodnega gledališča v Ljubljani inženir Rado Kregar ukazal, naj mu upravno osebje na kratko popiše svoje delo. Poročali so mu tajnik in ekonom Karel Mahkota, blagajnika Jurij Hočevar in Rudolf Rakovec, »pisarniške pomočnice« Minka Jančar, Antonija Pliberšek in Marija Valentin ter arhivar Opere Vinko Sirnik, sluga uprave Maks Mastnak, sluga v Operi Blaž Prtekelj in vratar Drame Josip Brvar. Med temi poročili, ki nam mnogokaj povedo o takratnem upravljanju gledališča, pa so gotovo najzanimivejša ona ravnatelja Opere Mirka Poliča, ravnatelja Drame Pavla Golie in dramaturga Otona Župančiča.

I. Poročilo Mirka Poliča — 15. marca 1927

»Gospodu upravniku Narodnega gledališča v Ljubljani. Čast mi je v sledečem podnesti referat o organizaciji opere Narodnega gledališča v Ljubljani, o delovanju njenih članov, o repertoiru, njega dosedanjem razvoju ter o potrebah v bližnji bodočnosti. — Na čelu opere je ravnatelj, ki poleg svojih ravnateljskih poslov opravlja še sledeče funkcije: tajniške (evidenca članov, repertoira, korespondenca itd.), dirigentske, korepetitorske, režiserske in končno inspekcijsko službo. — Kapelnikov je pet (trije dirigenti: Balatka, Neffat, Štritof) in dva korepetitorja (Kogoj in dr. Švara) ter še en honorarni korepetitor za popoldanske ure (Svetel). Njih naloga je študiranje repertoira s solisti, zborom, baletom in orkestrom ter njega izvajanje (dirigiranje in vršenje službe za odrom). Korepetitorica za balet, ki je bila prej uslužbena, je odpadla. — Kot režiser fungira višji režiser opere Knittl. Odpadla sta Debevec (Pavel) in Bučar, ki je umrl. Poleg imenovanega deluje od časa do časa višji režiser Šest, a sedaj se pripravlja za ta poklic A. Šubelj. — Kot pisarniška moč in telefonist deluje A. Sirnik. On podpisuje tekste v glas. izvlečke ter prepisuje po možnosti partije.«

Zatem ravnatelj Polič popiše »ge. in gg. ki delujejo v solističnem ansamblu«. To so pevke Vika Čaleta, kot gost, v tekoči sezoni 1926/27 nastopila v 3 operah šestkrat; Pavla Lovše, lirski sopran, v 9 operah 35-krat; Štefka Polič, operetna subreta, 14, 59; Božena Potučkova, mezzosopran, 15, 59; Ivanka Ribič, lirski sopran, 15, 56; Vilma Thierry, mezzosopran, 10, 29; Mana Žaludova, dramski sopran, 9, 34; Rezika Thaler, kot gost, 2, 9. In pevci: Svetozar Banovec, lirski tenor, 8, 30; Julij Betteto, bas, 12, 38; Pavel Holodkov, dramski bariton, 7, 29; Vekoslav Janko, bariton, 15, 62; Zdenko Knittl, dramski tenor, 10, 36; Leopold Kovač, mezzo karaktetni tenor, 10, 39; Božo Mitrovič,

lirski bariton, 8, 24; Franc Mohorič, tenor, manjše partije, 16, 62; Rumpel Emil, bas, 7, 27; Anton Šubelj, bariton, 14, 71; Drago Zupan, buffobas, 10, 25. — Z manjšimi vlogami stalno sodelujejo člani in članice zbora Ramšakova in Strniševa ter Perko, J. Rus, Sekula in Simončič, v opereti pa še dramske igralka in igralci Balatkova, Rakarjeva, Drenovec, Peček, Povhe in Gregorin. Od solistov so odpadli Korenjakova, Ropasova, Thalerjeva (ki le redko nastopa in to honorarno) ter Orlov — ne da bi »se spopolnila njihova mesta«.

O zboru poroča, da je konec sezone 1924/25 štel 38 članov, zdaj jih je le še 30 (14 žensk in 16 mož), od teh pa so bili brez nadomestila odpuščeni še trije, tako da jih je v resnici le 27 (12 žensk in 15 mož). Posebno težko je pri altih in II. tenorjih, pri katerih sta le dva člana, pa je eden od njiju že gođen za penzijo (F. Rus).

Z baletom je prav tako hudo: skrčen je na angažirano primabalerino in hkrati učiteljico, ki poučuje tudi soliste v operetah, in na 5 plesalk.

Pa orkester? Šteje 36 članov (prejšnjo sezono 39). Prosta so mesta I. trompete, II. oboe (začasno opravlja to službo Čeh Vojiř honorarno, samo zvečer, torej brez skušenj) ter I. violine in violončela (ki naj se za večje opere zasede vsaj honorarno).

Zatem predlaga nekaj sprememb v zvezi s člani zbora, glede kapelnikov pa si — ko bodo določene smernice za prihodnje delovanje Opere — rezervira poseben referat. Nato nadaljuje:

»Repertoire opere se razvija po principu, da je potrebno gojiti klasično opero (Mozart, Beethoven, pozneje Gluck, Spontini itd.) in moderno s posebnim ozirom na slovansko literaturo. Seveda pa je to delo v veliki meri odvisno od sestava personala, ki čisto ne odgovarja zahtevam posameznih del. Poleg tega se upošteva t. zv. tekoči operni repertoire, ki pa je pri nas že zelo porabljen. V tem oziru preživljuje naša opera precej močno krizo, ki se posebno občuti pri t. zv. ljudskih predstavah. Opernih predstav, ki bi interesirale široke mase, je prav malo, pa se je tako zgodilo, da se je nedeljska publika odtujila od opere ne v korist drami, ampak kinu. T. zv. klasična opereta se ni obnesla 1. ker ni več po današnjem okusu, 2. ker nimajo zanjo dobre zasedbe. Zato smo se odločili za poskus z moderno opereto, ki se je dobro obnesel. Splošen inkaso med tednom ni absolutno (mogoče le relativno!) nič popustil, pač pa je uspelo pritegniti teatru precejšnjo maso, ki bi se s sistemskim delom dala odgojiti. — Edina težava tiči v zasedbi, ki se mora rekrutirati deloma iz dramskega ansambla, vsled česar nastaja včasih kolizija v delovanju. Ta nedostatek bo morala rešiti bodoča organizacija dela tako, da se bo drama recipročno posluževala za šarže opernega zbora. Na ta način bi bila mogoča brez vsake škode večja redukcija šaržistov v dramskem ensambleu. Za slučaj, da se uvede sistem ene hiše, bi tak arrangement bil brez daljnega mogoč. Mogoče bi se moglo nekaj takih članov dobro uporabiti v zboru ter ž njimi ga izpopolniti v igralskem oziru. Tak sistem je v rabi pri vseh manjših gledališčih ter se je vedno dobro obnesel.«

Zatem ravnatelj Polič izrazi prepričanje, »da se da postaviti: 1. solističen personal z nekaj manj člani, ako se zamenjajo začetniki in manj produktivni člani s takimi, ki razpolagajo z bogatim repertoarom, 2. kapelniški kader, kateri bi pri manjšem številu delavcev kvantitativno producirali isto kot sedaj, ali kvalitativno boljše«.

S tem so po njegovem mnenju izčrpane vse možnosti za še kakšno zmanjšanje članstva:

»Pri ostalih grupah ne vidim možnosti redukcije, ako se nočemo vrniti 1. k večernemu zboru, ki malo in slabo producira, 2. k vojaškemu ali mešanemu orkestru,

Repertoire opere se razvija po principu, da je posebno pozornost klasično opero (Mozart, Beethoven, Wagner, Gluck, Spontini itd.) in moderno s posebnim ozirom na slovensko literaturo. Svede, da je to delo v veliki meri odvisno od sestava personala, ki čisto ne odgovarja zahtevani poravnani del. Volej tega se uposteva t.j.v. takšni operni repertoar, ki pa je pri nas že zelo porabjen. V tem oziru preživlja naša opera precej močno krizo, ki se posebno obseva pri t.j.v. ljudskih predstavah. Opernih predstav, ki bi interesirale široko maso je prav malo, pa se je tako zgodilo, da se je nekateri publika odvrnila od opere in v korist drami, ampak kinu. T.j.v. klasična operata se ni obnesla 1.) ker ni več po današnjem okusu 2.) ker nimamo za njo dobre besedbe. Jato smo se odločili na poskus s modernimi operata, ki se je dobro obnesel. Sploten in klaso med tednom ni absolutno (mojše le relativno!) nič popustil, pač pa je uspelo pritegniti teatru precej maso, ki bi se s sistematičnim delom dala odgojiti.

Edina težava tiči v jasedbi, ki se mora rekonstruirati deloma iz dramskega ansambla, vsled tega nastaja vsaki kolizija v delovanju. Ta nedostata tek bo morale rešiti bodoča organizacija dela, tako, da se bo drama resiprorno posluževala se

ki nam ne jamči za kontinuiteto v delu in znači umetniški polom. — Ker opera brez popolnega števila solistov je vendar še mogoča, brez dobrega zbora in orkestra pa je absurd.«

Nato zaključí:

»Poleg gornjih vprašanj priporočam nujno, da se vendar enkrat posveti pažnja sistematskemu in racionalnemu delu in vzdrževanju fundusa: garderobe, dekoracij, rekvizit itd. V tem pogledu so potrebne brez odloga vsaj delne investicije, ako hočemo rešiti vsaj to, kar še imamo.«

II. Poročilo Pavla Golie — 13. marca 1927

»Upravi Narodnega gledališča v Ljubljani. V naslednjem skušam očrtati delokrog drame Narodnega gledališča v Ljubljani, kakor se je podal sem po sebi iz prakse uprav, odkar je gledališče prevzela država. Pod prejšnjim gospodarjem, Slovenskim gledališkim konsorcijem, je bil ravnatelj drame popolni šef svojega ansambla, s katerim je razpolagal po svoji uvidevnosti ter bil za vse svoje ukrepe in za vse svoje delovanje odgovoren edinole predsedstvu imenovanega konsorcija. — Državna uprava delokrogov ni fiksirala. Delokrog ravnatelja drame v Ljubljani je približno tale: 1. referat za personalne zadeve umetniškega in tehničnega osebja drame. 2. Vodstvo in organizacija vsega internega poslovanja v dramí. 3. Sestava sezonskega repertoarja (skupno z dramaturgom.) 4. zasedba vlog (skupno z dramaturgom in režiserji), odreditev režiserjev za posamezna dela (skupno z dramaturgom). 5. Režija — od časa do časa, nadomestitev oziroma prevzemanje dela eventualno odsotnih režiserjev. — K temu delokrogu nimam pripomniti ničesar. Soodgovornost za ravnateljske posle nosijo tudi dramaturg in režiserji, kar je v gotovih ozirih dobro, v gotovih pa slabo. — Dramaturga smatram za popolnoma enakopravnega z ravnateljem, dokler vrši te posle g. Oton Župančič. V slučaju kake osebne spremembe na tem mestu bi se tudi moje tozadevne zahteve spremenile.«

Nato stavlja upravi nekaj nujnih predlogov — saj je njih »sprejetje v najkrajšem času za razvoj in napredek naše drame izredne važnosti«: reangažirajo naj se odpuščeni, zdaj le honorarno zaposleni, a Drami neobhodno potrebni člani Osipovič, Žagar in Delak. Pripominja, da redukcije zadevajo zmeraj le Dramo — zaradi njih in zaradi zaposlovanja dramskih članov v opernem gledališču v opereti »je dramski ansambel v zadnjem času izredno oslabil«. V tekoči sezoni je drama zgubila »na redukcijah« kar 7 članov: upokojeni so bili Danilo, Rogozova in Wintrova, odpuščeni pa Osipovič, Žagar, Delak in Gorupova. Neobhodni Osipovič, Žagar in Delak naj se reangažirajo takoj, o drugih pa bo predlagal, ko bodo budgetne prilike za prihodnjo sezono popolnoma jasne. Nujno je tudi, da se čimprej regulirajo prejemki. »Dramske plače so razmeroma zelo nizke,« poroča Golia, »zlasti plače prvih igralcev, igralck in režiserjev so z ozirom na prejemke opernih članov odločno premajhne. To stanje vzbuja v dramskem ansamblu vtis zapostavljanja drame in protežiranja opere s strani uprave, kar delu in napredku ne more koristiti.« Prav tako je potrebna in nujna regulacija mesečnih prejemkov »celokupnega tehničnega osebja«. »Za uporabo budgeta naj se najde ključ, ki bo pravično odločal, koliko odpade na dramo in koliko na opero. Po mojem mnenju porabi opera sedaj tri četrtine, a drama eno četrtino državnega budžeta. To razmerje je nezdravo in krivično ter naj se nemudoma popravi. Vse članstvo drame z ravnateljem na čelu želi operi čimveč razmaha in uspeha, protestira pa enodušno proti temu, da bi se ta razmah in uspeh vršil na račun in škodo drame.«

Zatem spregovori o »največjem sovražniku napredka našega gledališča« — o banalni opereti, ki se od pretekle sezone naprej spet goji:

»Vse, kar s težkim in dolgotrajnim trudom dosežeta drama in opera, zruši z enim mahom banalna opereta, ki je negacija lepe gledališke umetnosti in ne bi smela najti sprejema v državnem zavodu, ki prejema državno podporo vsekakor zato, da goji lepo gledališko umetnost, a ne zato, da nudi neki plehki publiki banalno zabavo — skoraj da na državne stroške. Opereta v Ljubljani dramo direktno ogroža. (Jasno je, da škoduje v isti meri tudi operi!) Zavoljo operete drama pogostokrat ne more razviti svojega repertoarja. Saj je lep del dramskega ansambla sotrudnik v opereti.« (Navaja imena: Drenovec, Gregorin, Peček, Povhe, Medven, Rakarjeva, Balatkova.) »Ker opereta ,nese', se mora seveda drama vedno ukloniti, zapreti ali pa spremeniti repertoar, kadar so njeni člani potrebni v opereti in tako je bilo mnogo dramskih premijer že od začetka obsojenih na neuspeh. Kratek studij repertoarja zadnjega leta bo zgovorno potrdil, kako upravičene so gori omenjene navedbe. — Višek nedopustnega pa je — opereta (namreč banalna opereta kot Grofica Marica, Terezina) kot ljudska predstava po znižanih cenah. — Pri tej priliki naj povdarim, da nisem nasprotnik lepe operete (Offenbach, Strauss itd.) in naj se po mojem mnenju ta ravnotako goji kakor komedija v drami. Dasiravno spada vsa ta zadeva v resort opernega ravnatelja, sem moral o nji spregovoriti, ker tako težko zadene dramo in njeno poslovanje.«

Konča z naslednjim predlogom:

»Da bi ravnatelj lahko pravočasno predlagal upravi potrebne in koristne izpremembe v dramskem ansamblu, bi bilo pač neobhodno, da ravnatelj vse ansamble, zlasti pa slovenske, pozna. Zato bi bilo potrebno, da uprava ravnatelju priliko in sredstva, da se spozna z ansambli ostalih odrov, zlasti tako bližnjih, kakor sta mariborski in zagrebški. Sploh bi bili bolj ozki stiki z ostalimi odri v državi samo od koristi.«

III. Poročilo Otona Župančiča — 16. marca 1927

Župančičevo poročilo je kratko in jedrnato:

»Moje področje. — Čitanje, presojanje dramskih del in predlaganje za sprejem v repertoar. Naročanje prevodov. Prirejanje in popravljanje slovenskih tekstov. Zasedanje sporazumno z ravnateljem in režiserjem. Bralne vaje, nadzorovanje skušenj po potrebi zlasti glede na jezik, izgovarjavo in pravilne miselne povdarke. — Ker opravljam del teh poslov (pred vsem čitanje in pri nas prepotrebno popravljanje besedila, ki mi jemlje mnogo časa) doma, prosim, da ostanem, kakor pod dosedanjimi upravami, nevezan na uradne ure.«

Tâches et programmes des directeurs du Théâtre national de Ljubljana en 1927

Dès le début de l'année 1927, l'administrateur général du Théâtre national de Ljubljana Rado Kregar, ordonna au personnel dirigeant artistique et administratif de rédiger chacun un bref aperçu à titre informatif, concernant le caractère de leur travail, la situation présente et les perspectives du proche futur des institutions confiées à leurs tâches. Parmi ces aperçus se présentent comme les plus dignes d'intérêt: celui du directeur de l'Opéra, chef d'orchestre et compositeur Mirko Polič, celui du directeur du Théâtre dramatique, poète et dramaturge Pavel Golia, et celui du chef artistique de la même Maison du théâtre dramatique, poète, dramaturge et traducteur de Shakespeare, Oton Župančič.